

во Львові / С.Ю. Бондасюк. – Львів : Издание ставропигийского института, 1931. – 79 с. 2. Запаско Я.П. Видання Івана Федорова / Я.П. Запаско, Я.Д. Ісаєвич. – Л. : Вища школа, 1983. – 206 с. 3. Ісаєвич Я.Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні / Я.Д. Ісаєвич. – Львів : Вища школа, 1975. – 150 с. 4. Зернова А.С. Начало книгопечатания в Москве и на Украине / А.С. Зернова. – М. : Тип. б-ки им. Ленина, 1947. – 105 с. 5. Немировский Е.Л. Начало книгопечатания в Москве и на Украине : жизнь и деятельность первопечатника Ивана Федорова / Е.Л. Немировский. – М. : ГБЛ, 1975. – 197 с. 6. Німчук В. Буквар Івана Федорова / В. Німчук. – К. : Дніпро, 1975. – 200 с. 7. Огієнко І. Історія українського друкарства / І. Огієнко. – К. : Либідь, 1994. – 448 с. 8. Апостол. / Зібрання ХДНБ ім. В.Г. Короленка. – Львів : Друкарня Івана Федорова, 1574 р. – 262 с. 9. Шустова Ю.Є. Символика львовського ставропигийського братства / Ю.Є. Шустова. // Гербовед. – 2005. – № 2. – С. 94. 10. История книги на Руси / Сост. А.А. Бахтиаров. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1890. – 282 с.; 11. Буквар Івана Федорова : 2 вид. / Факсимільне видання – Київ : «Дніпро», 1975. – 15 с.

*Якуба А.О.
м. Харків, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ В ХАРКОВІ У ХІХ – поч. ХХ ст.

Проблема з'ясування передумов виникнення та становлення системи спеціалізованої фармацевтичної освіти, особливо у регіональному дискурсі, є маловивченою та недостатньо висвітленою, тому автор спробує розглянути ці аспекти на прикладі стану фармацевтичної освіти Харківщини у ХІХ – на початку ХХ ст.

Окремі аспекти обраної нами теми знайшли своє висвітлення у роботах таких українських та російських дослідників, як М. Сятиня, І. Бойчук, М. Губський та ін. [1; 2; 23].

До відкриття Харківського університету в 1805 році, який став центром вивчення освіти, започаткуванням багатьох наук, в тому числі і фармації, передові діячі українського суспільства неодноразово підіймали питання про необхідність розповсюдження вищої освіти.

Вже на початку ХІХ століття була досить значна потреба в кваліфікованих фахівцях, і проблема отримання вищої освіти в Росії визнавалася вже на державному рівні завдяки імператору Олександрю І. Про це свідчать затверджені урядом Олександра І «Предварительные правила народного просвещения» в 1803 році, в яких йшла мова про

одночасне відкриття університетів в Петербурзі, Вільно, Казані та Харкові [6, с. 9].

Харків на той час входив в межі Російської імперії та мав досить вигідне географічного розташування, бо знаходився саме на перетині торгових шляхів. Таким чином, Харків стає батьківщиною першого українського університету.

В 1805 році на кафедрі під назвою «лікарського речовинослів'я, фармації і лікарської словесності» розпочали викладати фармацевтичні дисципліни, а саме фармацію та фармакологію. Але потрібно зауважити, що окремої спеціальності «фармація» в університетах Росії не було. Дані дисципліни входили в складову частину медичної освіти та викладалися для студентів – медиків. Тільки в Медично-хірургічній академії в Петербурзі 1808 року було відкрите відділення підготовки фармацевтів. Через чотири роки навчання їм присвоювалося звання «кандидат фармації» [4, с. 57–63].

На початку ХІХ ст. Харківський університет був єдиним на Півдні імперії. Лише йому в межах цього регіону дозволялося приймати іспити на вищі фармацевтичні звання, видавати відповідні свідоцтва. У § 105 статуту Харківського університету від 1804 року це право було закріплене [3, с. 8].

Таким чином, після відкриття Харківського університету розпочинається викладання фармацевтичних дисциплін та взагалі початок фармацевтичної освіти.

Відбулися певні зміни з появою окремої кафедри фармації та фармакогнозії. Вагому роль у її становленні відіграв перший завідувач, магістр фармації, професор А.Д. Чиріков. Він же очолював і фармацевтичну лабораторію, особисто вів практичні заняття з фармації для провізорів і аптекарських помічників. Таким чином, науково-дослідна робота вийшла на новий етап розвитку. В цей період часу, а саме в 1890 роках, з'являються імена М.О. Валяшка та Н.П. Красовського, які в майбутньому стануть відомими в галузі фармації.

Магістр фармації, професор М.О. Валяшко в 1910 році повернувся із-за кордону, де переймав досвід постановки фармацевтичної освіти, відвідуючи провідні хімічні та фармацевтичні інститути Німеччини. По приїзду організував у фармацевтичній лабораторії Харківського університету наукові експерименти, які змінили всю постановку науково-дослідної роботи та вивели її на високий рівень.

В 1911 році професор М.О. Валяшко поставив питання про розширення приміщень під лабораторію. Необхідність в першу чергу була пов'язана з розширенням навчальної програми, а значить і збільшенням кількості студентів та слухачів. На 24 робочих місцях кожного дня займалися 40–50 фармацевтів в дві зміни. В звіті про стан

і діяльність Імператорського Харківського університету за 1909 рік зафіксовано, що в першому півріччі працювало 513 студентів-медиків, 43 слухачі фармацевтичних курсів і 264 фармацевти, які склали іспити на звання.

Умови лабораторії не відповідали вимогам пожежної безпеки, так як не було змоги розмістити прилади один від одного на потрібній відстані для приготування препаратів, а це в свою чергу спонукало відкласти проведення дослідів вченими на період канікул студентів.

М.О. Валяшко розробив план двоповерхового будинку для фармацевтичної лабораторії, який у 1913 році разом із проектом спорудження ряду навчальних корпусів був поданий радою університету до Міністерства народної освіти на розгляд. Задовольнити потребу в будівництві не вдалось, бо це було пов'язано з початком Першої світової війни. В цей період вчені М.О. Валяшко та М.П.Красовський як члени «Товариства наукової медицини та гігієни» разом з іншими почали виготовлення лікарських препаратів [6, с. 337].

Період війни став продуктивним у галузі фармацевтичної освіти та науки, тому що виникла потреба саме у кваліфікованих фармацевтах та виготовленні ліків для армії.

Обсяг студентів у 1916 році складав уже 700 фармацевтів, яким було потрібно скласти іспит у фармацевтичній лабораторії, а також при лабораторії стали виготовляти ліки. Тому виникла нагальна потреба у розширенні приміщень лабораторії та придбанні лабораторного устаткування.

Висновки. Таким чином, на початку ХХ століття гостро постала потреба реформи фармацевтичної освіти. Досить застаріла та не досконала система, по якій навчалися студенти, не відповідала тогочасним вимогам науки. Тому що на той час підготовка в даній галузі здійснювалася на основі положень 1845 року. А це не співпадало з реаліями того часу в країні. Також зросла кількість бажаючих здобути вищу фармацевтичну освіту.

Питання про реформу цієї освіти підіймалося на фармацевтичних з'їздах, де говорилося про необхідність створення самостійного фармацевтичного відділення. Перша світова війна не дозволила створити правильно обладнану фармацевтичну лабораторію, а також відкрити при фізико-математичному факультеті хіміко-фармацевтичні курси. Кваліфіковані знання фармацевтів були необхідні на фронті та в тилу. Реформа вищої освіти не була здійснена в зв'язку з гострою ситуацією в Росії. В виниклій ситуації задовольнити потребу у підготовці фахівців-фармацевтів міг тільки спеціалізований навчальний заклад.

Список літератури: 1. Бойчук І.Д. Передумови виникнення і становлення системи підготовки фармацевтів в Україні / І.Д. Бойчук // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 2007. – № 4. – С. 186–196. 2. Губський І.М. Аптечна справа в УРСР / І.М. Губський. – К.: Здоров'я, 1964. – 137 с. 3. Історія Національного фармацевтичного університету: люди, події, факти. / за заг. Ред. В.П. Черниха. – Х.: Золоті сторінки, 2005. – 624 с. 4. Сало В.М. Роль Петербургской Медико-хирургической академии в подготовке фармацевтических кадров в России / В.М. Сало // Труды Всесоюзного науч.-исслед. ин-та фармации. – М., 1977. – Т. XIV. – С. 57–63. 5. Сятиня М.Л. Фармацевтична справа в Україні: минуле, сьогодення, день прийдешній / М.Л. Сятиня. – К., 1998. – 335 с. 6. Харьковский государственный университет 1805–1980. – Харьков, 1980. – 153 с.